

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№10

2025
oktyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 828 sahifa.
2025-yil, oktyabr,

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHON MOLIYA TIZIMIDA “YASHIL” MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANISHINING MUAMMOLARI VA SHARTLARI	12
Quliyev Begimqul Melikovich	
EKOLOGIK MIGRANTSIYANI MINTAQAVIY MIQYOSDA MUVOFIQLASHTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI	18
Bahtiyor Ismoilov Ulug‘bek o‘g‘li, Kadirova Zulayxo Abduxalimovna	
O‘ZBEKISTONDA BANK XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH HOLATI	25
Davletova Nilufar Tulanovna	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA MINTAQANI IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	30
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	37
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
MAHALLIY XOMASHYO BAZASIDAN FOYDALANISH ORQALI ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	46
Sultanov Dilshod Normamatovich	
IQTISODIYOTI RIVOJLANGAN DAVLATLARDA INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	50
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
O‘QITUVCHILAR VA TALABALAR UCHUN INNOVATSION TA’LIM DASTURLARINI ISHLAB CHIQUISHDA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHUV MEXANIZMLARI	62
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA’RIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQLARNING ILMIY-TADQIQOTLAR SHARHI	68
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o‘g‘li	
RESPUBLIKA IQTISODIY TARAQQIYOTIDA OLIY TA’LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH VA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINING O‘RNI	74
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich	
DAVLAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	80
O. Nurmuradov	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA BUXGALTERIYA MA’LUMOTLARINING ICHKI AUDIT JARAYONIDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHNING AHAMIYATI	85
Xamidov Javoxir Shavkat o‘g‘li, Muxitdinov Shoxijaxon Xudoyor o‘g‘li	
XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	90
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
KORPORATIV TUZILMALARDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA’MINLASHNING AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDAGI ROLI	95
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Raxmatov Faxriddin Xasanovich	
GLOBAL RIVOJLANISH JARAYONIDA SUG‘URTA XIZMATLARINI ISLOH QILISH MASALALARI	99
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o‘g‘li	

DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	103
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINING AHAMIYATI	109
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТНОГО ПРЕИМУЩЕСТВА НА РЫНКЕ ТРУДА	115
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURSLARNI SOLIQQA TORTISHGA OID TADQIQOTLARNING NAZARIY TAHLILI	123
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH: XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA PROGRESSIV TARIFLARNI LOYIHALASH	129
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
DAVLAT RAQAMLI LOYIHALARI: UZINFOCOMNING TA'LIM TIZIMI VA IQTISODIY SAMARADORLIKKA QO'SHGAN HISSASI	134
Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ПАСПОРТОВ В ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	140
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
BANK XIZMATLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	148
Xolikova Oydin Olimjonovna	
PNEVMOMEXANIK YIGIRISH TEXNOLOGIYASI XUSUSIYATLARI	153
Jumaniyazov Kadam, Salimov Shuhrat Halimovich, Nazarov Ramazon Anvarovich	
GREEN INDUSTRY AND THE ECONOMY OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY CONSTRUCTION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S OPPORTUNITIES	158
Mansurova Sayyora Bakhtiyor kizi	
TELEKOMMUNIKATSIYA SOHASINI RIVOJLANTIRISH TAHLILI	166
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINING MIKRO VA MAKRO TUZILMALARI, ULARNING FUNKSIONAL METADOLOGIK TAMOIYILLARI	171
Z.Teshayev	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT ULUSHI MAVJUD KORXONALARNI BOSHQARISHDA XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	176
Ismailov Allayor Rashidovich	
MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHDA ISHLAB CHIQARISH XARJATLARINI OG'ISHISHLARI VA ULARNI TAQSIMLASH	183
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
ПОВЫШЕНИЕ СТОИМОСТИ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОБЪЕКТОВ НА ОСНОВЕ АУТСОРСИНГА	186
Исмагулова Гульмира Нуралиевна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYASI	193
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL VA TASHKILIY MEXANIZMLARI	198
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLARNI JALB QILISHDA XALQARO TAJRIBA	203
Abduraxmonov Akmal Nurmamat o'g'li	

MEHNATGA LAYOQATLI TRANSPORT SOHASIDAGI AHOLINI ISH O'RINLARI BILAN TA'MINLANGANLIK HOLATINI TAHLILI	207
Abdullayeva Nigora Shamsiddinovna	
TO'QIMACHILIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MODELI	212
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI DIVERSIFIKATSIYASI VA GAROV TA'MINOTI SIFATINING BANK BARQARORLIGIGA TA'SIRI	220
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
O'ZBEKISTON - 2030 STRATEGIYASI DOIRASIDA TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	226
Norova Nozima Nabiyeвна	
UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING KLASSTERLI MEXANIZMI TAHLILI	232
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV TUZILMALARIDA MOLIVAVIY MUNOSABATLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	236
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
XALQARO SAVDONING RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	242
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
TA'LIM TIZIMINI MOLIVALASHTIRISHNING YANGI TIZIMINI JORIY ETISHGA QARATILGAN NAZARIY JIHATLAR	247
Dusanov Salim Mamarasulovich	
O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	254
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
DAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA QURILISH XARAJATLARI HISOBINI YURITISH	262
Ostonokulov Azamat Abduraimovich	
РАЗРАБОТКА ОРГАНИЗАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ ИНТЕГРАЦИИ КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ В ТУРИСТИЧЕСКУЮ ИНФРАСТРУКТУРУ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН	273
Хошимова Камилла Навфал қизи	
A NEW STAGE IN THE APPLICATION OF MARKET MECHANISMS TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY	285
Ibrayim Maxkamov	
RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	291
Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
QASHQADARYO VILOYATI IQTISODIYOTIDA DXSH ASOSIDA INVESTITSIYA MUHITINING SHAKLLANISHI	297
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH	301
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ПОДХОДОВ В НАЛОГОВОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ	306
Элбаева Мукаддас Рашидовна	
СИНТЕЗ НЕЧЕТКОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	311
Бахриева Хуршида Аскарходжаевна, Сафаров Шохрух Шарофович, Бахрамов Муҳаммадали Ералиевичасистент	
ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА КАК КАТАЛИЗАТОР ДОСТИЖЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ЦЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	319
Базарова Гулнора Гуламовна	

O'ZBEKISTON KORXONALARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BANK KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	323
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QUESTIONS ABOUT THE STUDY OF PERFORMANCE AND EFFICIENCY OF APPLICATION OF LOADING AND EXTRACTING EQUIPMENT	327
Azamat Umirzokov	
MATOLARNING HAVO O'TKAZUVCHANLIGI KORRELATSION TAHLILI	334
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGI RISKLARINI SUG'URTALASHNING AFZALLIKLARI	339
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
IKKI QATLAMLI ARALASH TOLA TARKIBLI TRIKOTAJ TO'QIMASINI OLIISH USULI	343
Usnatdinova Elmira Faxratdinovna, Mirusmanov Baxtiyor, Abdurahimova Fazilat Abdullayevna	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARIDA ENG ILG'OR TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINING OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	347
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
IMPACT OF FOREIGN INVESTMENTS ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN: CROSS-SECTORAL ANALYSIS	354
Jumayeva Kamola Azimjonovna, Khasanova Iroda Azizbek kizi	
KORXONA INVESTITSION FAOLLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY-USLUBIY MASALALARI XUSUSIDA	362
Ilyasova Barno Axmadovna	
MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI O'ZLASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	371
G'afurov Sherzod Abduvaxob o'g'li	
EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	378
Raximov Eshmurod Normuradovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	385
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY KONSEPTUAL MEKANIZMLARI	392
Jalolov Abbosxon Ravshanxon o'g'li	
TEPKI UZELI KONSTRUKTIV XOSSALARI TAHLILI	398
Bozorova Farida Maxmudjonovna	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЪЕДИНЕНИЯ АКЦИЗНОГО НАЛОГА НА НЕФТЕПРОДУКТЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	405
Пулатов Дилшод Хақбердиевич, Маматкулов Салимжон Рахмонкулович, Хужамурадов Аброрбек Рўзимурат ўғли, Воронин Сергей Александрович, Абдиев Мансур Мусурмонович	
OLIY TA'LIMGA INVESTITSIYA SIYOSATI: IQTISODIY TAHLIL VA ISTIQBOLLAR	410
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE SERVICE NETWORK	416
Bahriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
YANGI O'ZBEKISTON INVESTITSION MUHIT VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	421
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
МНОГОМЕРНАЯ БЕДНОСТЬ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: ОЦЕНКА ЧЕРЕЗ РАМКУ MPI	426
Мамаризоев Жахонгир Исохонович	
ОЦЕНКА И ОПТИМИЗАЦИЯ ВЛИЯНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТАБИЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ОБМЕННОГО КУРСА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	430
Норбаева Мухлиса Акрам кизи	

RAQAMLI TO'LOVLAR ASOSLARI VA XAVFSIZLIGI	440
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	444
Xomidov Xojiakbar Adxamovich	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI INKLYUZIV IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH MEXANIZMLARI.....	449
Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna	
O'ZBEKISTONDA STARTAP EKOTIZIMINING SHAKLLANISHI VA BARQAROR RIVOJLANISHI YO'LLARI.....	454
Suleymanova Shoir Alavxanovna	
MILLIY IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING O'RNI	459
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
MEHNAT BOZORINI OPTIMALLASHTIRISHNING MAKROIQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI	464
Botirova Sarvinoz Bobir qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TASHKIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	469
Qurboniyazov Shaxzodbek Karimovich	
INVESTITSIYA FAOLIYATINI MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH USULLARINING MANBALARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	474
Boboqulov Akmal Muborakbekovich	
RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING MOHIYATI VA TURLARI.....	482
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
FISKAL BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQQA TORTISHNING TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	491
Sulaymonov Farrux Shuxratovich	
ИНДЕКС ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ МОНИТОРИНГА УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	496
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
BANK MAJBURIYATLARI VA AKTIVLARINING VAQTINCHALIK NOMUTANOSIBLIK LARI RISKINI KAMAYTIRISH	502
Ibrohimov D.M.	
O'ZBEKISTON RAQAMLI PLATFORMALARI FAOLIYATIDA RAQOBAT SIYOSATINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	507
Saparov Islom O'lmasovich	
RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MARKETING YONDASHUVLARINING QISHLOQ XO'JALIGIGA TATBIQI	514
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
TIJORAT BANKLARI KAPITALI TARKIBIDA DAROMAD MANBALARINING ULUSHI VA KAPITALLASHUV JARAYONIDAGI O'RNI	520
Tursunov Mustafo Mirzayevich	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYA QILISH TIZIMIDA INSTITUSIONAL HAMKORLIKNING O'ZIGA XOS JIHATLARI TAHLILI	524
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIGI	528
Bobojonova Sevara Baxrombek qizi	
MINTAQA SANOATI RAQAMLI XIZMATLAR BOZORIDA TIJORATLASHTIRISHNI "SMART" MODEL I	533
Norov Murodjon Maxmudovich	

TOMORQADAN SAMARALI FOYDALANISH- KAMBAG'ALLIK MUAMMOSINI YUMSHATISHNING MUHIM OMILI	539
Xamidjon Shaxobov	
SUG'URTA KORXONALARIDA REZERVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	544
Najimova Nigora	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA XITOY BOZORINING O'RNINI	549
Mardanov Aziz Yusupovich	
THE IMPORTANCE OF GREEN ENERGY IN THE ECONOMY OF FERGANA REGION: CURRENT TRENDS AND PROBLEMS	555
Khayrullaev Zoidjon	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNING UNDIRILISHI BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBASI	559
Mitillayev Ibrohimjon Tursunpulatovich	
RAQAMLI MOLIVAVIY XIZMATLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	563
Muyassarzoda Fayziyeva	
MOLIVAVIY MEKANIZM SIFATIDA SUG'URTA TASHKILOTLARI TO'LOVGA LAYOQATLILIGINI BELGILASHNING O'ZIGA XOS HUSUSIYATLARI	570
Abdullayev Erkinjon A'zamovich	
MAMLAKAT YAIM QO'SHILGAN QIYMAT HAJMINI STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL USULLARI ASOSIDA PROGNOZLASH	578
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	
XALQARO TURIZM XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	585
Eshtaev Alisher Abdug'aniyevich, Ivatov Irisbeg	
TASHKILOTDA PR (PUBLIC RELATIONS) XIZMATINING IQTISODIY ROLI VA SAMARADORLIGI	590
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
РОЛЬ ФИНАНСОВОГО АНАЛИЗА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	600
Бекбаева Феруза Бахтиеровна	
BARQAROR MOLIVAVIY RENTABELLIK BANKLARNING DAROMADLILIGINI TA'MINLASH OMILI SIFATIDA.....	606
Umarov Davron Shavkatovich	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR.....	612
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБУЧЕНИЕМ (LMS) В ОНЛАЙН ОБРАЗОВАНИИ И ЕЕ РОЛЬ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: АНАЛИЗ И СРАВНЕНИЕ	618
Атабоева Шахризода Равшановна, Бекчанов Бекчан Юлдашевич	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: ПЕРСПЕКТИВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	623
Киличева Ф.Б.	
DAVLAT TIBBIYOT MUASSASALARIDA DEBITORLAR VA KREDITORLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	628
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
NARX BELGILASH-IQTISODIY MANFAATDORLIKNING ASOSIY OMILI VA NARXNI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	635
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
SUTNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDAGI ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAHLIL QILISH.....	639
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	

O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TARIF STAVKALARINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI FISKAL BARQARORLIKNI KUCHAYTIRISH (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	644
Rizayev Mirmahmud Xotamjanovich	
IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINING XORIJ TAJRIBASI	652
Akrom Mardiyev	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY BARQARORLIGI TAHLILI	659
Ulashbayev Shohruh Abdivaxobovich	
CHARACTERISTICS OF APPLYING NEW HETEROCOMPOSITE POLYMER MATERIALS IN ENGINEERING ACTIVITIES	665
Umida Ziyamukhamedova, Mirjalol Abdulakimov	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ «МАХАЛЛАБАЙ»: ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ТЕОРИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	672
Қосимжонов Нозимжон Қозимжон ўғли	
EKOLOGIK AUDITNI TASHKIL ETISHDA RISKLARNI JORIY ETISH TARTIBI	676
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
CORPORATE CULTURE AND ITS ROLE IN TALENT MANAGEMENT	683
Shoyunusova Arofat, Sanjar Mirzaliev	
SIRDARYO VILOYATI SHAROITIDA BIOMASSA ASOSIDA OZUQA ISHLAB CHIQARISH IMKONIYATLARI.....	687
Xazratkulov Niyoz Namazbayevich	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ	692
Воронин Сергей Александрович, Азимова Феруза Маликовна	
ENERGETIKA LOYIHALARINI RAQAMLASHTIRISHDA TO'SIQLAR VA IMKONIYATLAR	700
Tilakov Ismoiljon Usmonovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI	706
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI BOZORLARNI MONOPOLIYAGA QARSHI TARTIBGA SOLISH MEKANIZMLARI VA TAKOMLLASHTIRISH TAKLIFLARI.....	710
Mingboev Asqar Qandaharovich	
JAHON SEMENT SANOATIDAGI TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	717
Abdujabbarov Alisher Abdullayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	722
Mufitillayeva Safiya Qodir qizi	
KORXONALAR FAOLIYATINI BAHOLASHDA STATISTIK AXBOROT TIZIMINING O'RNI	728
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING AGRAR SOHAGA TA'SIRI.....	732
Ortiqov Sulton Davronqul o'g'li	
DIRECTIONS FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING OF COSTS	736
Pardaeva Shakhnoza Abdinabiyevna	
БОРЬБА С ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКОЙ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	740
Арзиев Шерзод	
REKREATSION TURIZM OBYEKTLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGI: YALTA VA KISLOVODSK SANATORIYALARI MISOLIDA.....	746
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	

KORXONA SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA STRATEGIK REJALASHTIRISH MEZONLARI VA OMILLARINING O'RNI	752
Ubaydullayev Lutfulla Xabibullayevich	
ANALYSIS OF INTERACTIVE PLATFORMS THAT DEVELOP MOTIVATION	757
Maksuda Mukhammadovna Jurayeva, Zarnigor To'liqinovna Sattorova	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA KIYIM SANOATINING MARKETING TAHLILI	761
Tuxtayeva Oydinoy Normamatovna	
АНАЛИЗ РЕЙТИНГОВ СТРАН ПО ПОКАЗАТЕЛЯМ ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	768
Хожиёва Назокат Давронбековна	
PILLAGA DASTLABKI ISHLOV BERISH VA SAQLASH TEXNOLOGIK JARAYONLARINING XOM IPAK SIFATIGA TA'SIRI	773
Qodirov Ziyodulla Abdumuxtarovich, Xakimov Mirolimjon Murodiljonovich	
BUDJETLASHTIRISHDA SAMARADORLIK MEZONLARINI ANIQLASH	778
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT SIYOSATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI ISHLAB CHIQUARISHNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	783
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	
YO'LLARDAGI MUZLAMALARNI ERITISHDA QO'LLANILADIGAN VOSITALARNING ZARARI VA UNI KAMAYTIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR	790
Erkabayev Furkat Ilyasovich, Sattorov Farrux Quchqar o'g'li, Aminov Hamza Husanovich	
DAVLAT AUDITI TIZIMINING YANGI RIVOJLANISH BOSQICHI: KUCHAYTIRILGAN NAZORAT VA HISOBDO'RLIK, RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR.....	797
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
INVESTITSIYA KO'CHMAS MULK HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	803
Maxmudov Jamshed Ashrafovich	
TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLARGA VALYUTA OPERATSIYALARINI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	806
Umarova Lola Erkinovna	
"DIREKT-KOSTING" TIZIMI: MAZMUN, MAQSAD VA AMALIYOTDA QO'LLANILISHI.....	812
Djumanov Saitmurod Alimbekovich	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARIDA "MENING YO'LIM" LOYIHASINING INSTITUSIONAL RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	817
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
TURIZM SOHASINI KLASSTER USULDA RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIJ TAJIRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA IJODIY FOYDALANISH IMKONIYATLARI	823
Navruz-zoda Zebiniso Baxtiyorovna	

TURIZM SOHASINI KLASSTER USULDA RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA IJODIY FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Navruz-zoda Zebiniso Baxtiyorovna

Buxoro davlat universiteti
iqtisodiyot kafedrası dotsenti, PhD.

Annotatsiya. Maqolada turizm sohasini klaster usulida rivojlantirishning AQSH, Italiya, Ispaniya, Malayziya kabi mamlakatlar amaliyotlari qiyosiy taqqoslanib, ularning o'ziga xos xususiyatlari aniqlangan holda, ilg'or xorijiy tajribalardan O'zbekistonda ijodiy foydalanish imkoniyatlari bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm, turistik xizmatlar, turistik klaster, turistik korxonalar, turizm industriyasi, turist, turistik sayohat, turistik makon, turizm salohiyati, turistik klaster.

Abstract. The article compares the practices of countries such as the USA, Italy, Spain, and Malaysia in developing the tourism industry in a cluster method, and identifies their specific characteristics, and develops a scientific proposal and practical recommendations on the possibilities of creative use of advanced foreign experiences in Uzbekistan.

Keywords: tourism, tourist services, tourist cluster, tourist enterprises, tourism industry, tourist, tourist travel, tourist space, tourism potential, tourist cluster.

Аннотация. В статье сравнивается практика развития туристической отрасли кластерным методом таких стран, как США, Италия, Испания и Малайзия, выявляются их специфические особенности, а также разрабатываются научные предложения и практические рекомендации по возможностям творческого использования передового зарубежного опыта в Узбекистане.

Ключевые слова: туризм, туристические услуги, туристский кластер, туристские предприятия, туристическая отрасль, турист, туристское путешествие, туристское пространство, туристический потенциал, туристский кластер.

KIRISH

Global turistik xizmatlar bozorining jadal sur'atlarda rivojlanishi natijasida turli milliy turizm industriyalari o'rtasida o'zaro bozor raqobati kurashi chuqurlashuvi hisobiga sohani rivojlantirishning samarali usullaridan foydalanishga bo'lgan qiziqish ortdi. Buning natijisida iqtisodiy fanda ham turizm sohasini rivojlantirishning samarali usullari, jahon amaliyotida shakllangan turli modellarni tadqiq etish va ularni takomillashtirish borasida o'tkaziladigan tadqiqotlar soni ham yildan yilga ortib bormoqda. Bugungi kunda jahon amaliyotida mamlakat turizm sohasi iqtisodiy rivojlanish salohiyatidan samarali foydalanish imkonini beruvchi usullardan biri bu sohani klasterlashtirish hisoblanib, turistik klasterlarni tashkil etish orqali geografik jihatdan o'zaro yaqin joylashgan hududlarda turistik faoliyati yo'nalishi o'zaro bog'liq yoki yordamchi ahamiyat kasb etuvchi tarmoqlardagi korxona, tashkilot va muassasalar faoliyatini yaxlit bir guruh shaklida rivojlanish tendensiyalarini jadallashtirishga erishilib kelinmoqda.

Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasining amal qilishi sharoitida mamlakat turizm sohasini rivojlantirish, jumladan, milliy turizmning rivojlanish salohiyatidan foydalanish samaradorligini oshirishda hududlarning turistik resurslar bo'yicha mavjud imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda, bir hudud ichidagi yoki turistik rivojlanish salohiyati o'zaro o'xshash bo'lgan chegaradosh hududlar o'rtasida yangi turdagi turistik marshrutlarni tashkil etish oqrali sohada iqtisodiy hamkorlikning zamonaviy shakllarini rivojlantirilmogda. Jumladan, Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan 2025-2026 yillarda mamlakatda turistik oqim hajmini ko'paytirish borasida "respublika hududlariga 15,8 million nafar xorijiy turistlarning safarlarini tashkil etish, turizm xizmatlari eksportini 4 milliard AQSh dollariga etkazish, respublika hududlarida yangi 108 ta mehmonxona, 375 ta oilaviy mehmon uyi va 123 ta xostel qurish, 745 ta kapsula va o'tov uylari, apart-otel, modulli mehmonxonalar hamda 12 ta turizm qishlog'i va turizm mahallasini tashkil etish" [1] kabi ustuvor vazifalarning belgilab berilganligi, mamlakat turizm sohasini rivojlantirishning samarali usullarini amaliyotga joriy etishga ustuvorlik qaratish zarurligidan dalolat beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bozor iqtisodiyoti shakllanishi sharoitida mamlakat turizm sohasini rivojlantirish salohiyatidan foydalanishning samarali usullarini amaliyotda qo'llash bilan bog'liq masalalar yaqin xorijlik olimlardan M. Baransokova, V.M. Komarov, L. Gamidullaeva, N. Shpak, K.Y. Kulakov, U. Tokbergenova kabilar tomonidan tadqiq etib kelinmoqda.

O'zbekistonlik M.T. Alimova, N.N. Safarova, M.R. Boltaboev, Z.I. Usmonova, O.H. Hamidov, Sh.R. Ruziev, J.N. Abiev, I.S. Tuxliev kabilar mamlakatda turizm sohasini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslarini tadqiq etib, soha samaradorligini oshirish usullarini o'rganishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, tarixiylik va mantiqiylik, induksiya va deduksiya, analiz va sintez, qiyosiy va selektiv tanlab tadqiq qilish, monografik tahlil va guruhlash kabi usullar qo'llanilgan

TAHLIL VA NATIJALAR

Umuman olganda nafaqat turizm, balki iqtisodiyotning turli tarmoq va sohalarida rivojlanish samaradorligini oshirish, jumladan, mavjud iqtisodiy salohiyatdan yuqori darajada foydalanish asosida raqobat ustunligiga erishishda klasterli rivojlanish usulidan keng foydalanilib kelinmoqda. Bu esa iqtisodiy fanda klasterli usuldan foydalangan holda turli tarmoq va sohalar, jumladan turizm sohasini rivojlantirish samaradorligini ta'minlashning ustuvorliklarini niqlashga qaratilgan tadqiqotlar sonini keskin ortishiga olib kelmoqda. Shu o'rinda mahalliy iqtisodchi I.S. To'xlievning quyidagi fikrlarini keltirishni lozim topdik: "turizm sohasida klaster konsepsiyasini qo'llanilishi, zamonaviy turizm industriyasi muammolarini yechish imkoniyatini berib, bular qatoriga: hudud turistik salohiyatini etarli darajada baholanmasligi, kirish turizmga nisbatan past darajadagi talab, infratuzilma yetarli darajada rivojlanmaganligi, investorlarning past darajadagi qiziqishi, turizmni rivojlantirish strategik dasturlarning tadbiq etilish mexanizmlari va usullarining nomukammalligi kiradi" [2], deb hisoblaydi. Jumladan, M.T. Alimova "turizmni rivojlantirishda klasterli yondashuvdan foydalanishning zaruriyati bir tomondan turizm va turistik mahsulotning noyob xarakterlari, ikkinchi tomondan klasterli loyihalarni realizatsiya qilishdan keyingi ustunliklarda namoyon bo'ladi" [3], degan g'oyani ilgari suradi.

Shu bilan birgalikda, turizm sohasida klasterli usuldan foydalanish bo'yicha ham qator fikrlar bildirib o'tilgan. Jumladan, Sh.B. Navruz-zoda fikricha "klaster yondashuvida turizmni rivojlantirish turistik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari va hududning turistik mahsulotiga jalb qilingan korxonalar aglomeratining birgalikdagi harakatlari bilan bog'liq" [4], deb hisoblaydi. Shu bilan birgalikda, A.A. Abduvaliev "klasterlarni tashkil qilishda mamlakatning iqtisodiy rivojlanish holatini inobatga olish taqozo qilinadi. Shuning uchun klasterlarni tashkil qilishning muhim jihatlardan biri – uning instrumentlarini aniqlash talab qilinadi" [5], degan xulosaga kelgan.

O'rganishlar bugungi kunga qadar jahon amaliyotida turizm sohasini klasterli rivojlantirish borasida jahon amaliyotida AQSH, Italiya, Ispaniya, Malayziya kabi mamlakatlar amaliyoti boshqalarga qaraganda o'ziga xosligi va turli iqtisodiy shart-sharoitlarga moslashtirish imkoniyati mavjud ekanligi sababli, ularni iqtisodiy fanda o'tkaziladigan tadqiqotlarda turizm sohasini klasterlashtirish modeli sifatida baholanishini ko'rsatdi. Ushbu vaziyatdan kelib chiqib, mazkur modellarning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etish asosida ulardan O'zbekiston amaliyotida ijodiy foydalanish imkoniyatlarini aniqlashni lozim topdik.

Shu o'rinda AQSH turizm sohasini klasterlashtirish bo'yicha shakllangan milliy modelining fundamental asosini tashkil etgan M. Porter ilmiy tadqiqotlariga e'tiborni qaratishni lozim topdik. Unga ko'ra, "zamonaviy bozor munosabatlari sharoitida klasterlar yuqori raqobatbardoshlikni ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirib, yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishish uchun zamin yaratadi" [6]. Shu bilan birgalikda, "klasterli rivojlanish orqali mahalliy iqtisodiyot tarmoqlarining rivojlanish salohiyatidan samarali foydalanish asosida uni global iqtisodiy munosabatlardagi ishtirokini kengaytirish mumkin bo'ladi" [7], degan xulosalar shakllangan.

Italiya turizm sohasini klasterli usulda rivojlantirishda "madaniy merosni yuqori darajada saqlash asosida mahalliy iqtisodiy sub'ektlar, ayniqsa, kichik biznes sub'ektlarini mahalliy an'analarni keng targ'ib qilish va hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlashga ustuvorlik qaratib, turizm sohasini klasterlashtirishning Italiya modelini shakllantirgan" [8] ligi G. Goffi tomonidan amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlarda isbotlangan. Jumladan, M. Kukkulelli "Italiya turizm klasterlari faoliyatida markazlashgan boshqaruv elementlaridan boshqa mamlakatlar, xususan, AQSH, Fransiya va Ispaniyaga qaraganda nisbatan ko'proq foydalaniladi" [9], deb hisoblaydi.

Turizm sohasini klasterli usulda rivojlantirishning Ispaniya modeli "hududiy yondashuv asosida, har bir mamlakat hududining turistik imidjini shakllantirish va uni barqaror rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, turistik xizmatlar ko'rsatishga ixtisoslashtirilgan hududlarda yuqori sifatni ta'minlash ustuvor ahamiyat kasb etishi" [10] D.N. Laskening mamlakatda turistik klasterlar faoliyatini tadqiq etishga qaratilgan ilmiy izlanishlari natijasida aniqlangan. Jumladan, H. Ventura-Fernandez tadqiqotida "mamlakat turizm sohasini klasterlashtirishda

hududiy yondashuvga ustuvorlik qaratilishi natijasi har bir hudud o'ziga xos bo'lgan turistik xizmatlar ko'rsatish sohasidagi nisbiy va mutloq ustuliklaridan samarali foydalanish imkonini beruvchi hududiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishi" [11] bilan bog'liq bo'lgan xususiyatlarni aniqlagan.

Malayziya amaliyotida "turizm klasterlarini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmi orqali ushbu sohani investitsiyalash barqarorligini ta'minlash" [12] ga ustuvorlik qaratilishi M.Yu. Ida Farina tomonidan ta'kidlangan. Shu bilan birgalikda, o'tkazilgan tadqiqot jarayonida mamlakatning Perlis, Penang, Kedah, Kelantan, Melaka, Perak, Selangor, Negeri Sembilan, Johor, Pahang, Terengganu, Sabah va Saravak kabi hududlarida ekoturistik klasterlarini rivojlantirishda ekologik standartlarni joriy etishga ustuvorlik qaratilayotganligi aniqlangan.

Shu o'rinda iqtisodiy fanda turizm sohasini klasterlashtirish bo'yicha jahon amaliyotida shakllangan modellarni qiyosiy taqqoslash (1-jadvalga qarang) asosida ulardan O'zbekistonda ijodiy foydalanish imkoniyatlarini aniqlashni lozim topdik.

1-jadval. Turizm sohasini klasterlashtirish modellarining qiyosiy tahlili¹

№	Model	Xususiyati	Kamchiliklari	Afzalliklari
1	AQSH modeli	Bozor kuchlari, raqobat, hukumat, infratuzilma, ta'lim muassasalari va boshqa tashkilotlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni hisobga oladi	Iqtisodiy rivojlangan davlatlar uchun mos, rivojlanayotgan davlatlarda qiyin	Innovasiya orqali raqobatbardoshlikni oshiradi
2	Italiya modeli	Kichik biznes sub'ektlari, mahalliy an'analar va hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash	Markazlashmagan boshqaruv tufayli samarasizlik yuzaga kelishi mumkin	Madaniy merosni saqlash, mahalliy iqtisodiyotni faollashtiradi
3	Ispaniya modeli	Har bir hudud uchun alohida brend va turizm strategiyasi, mahalliy xoslikka asoslangan xizmatlar	Markazlashmagan strategiyalar o'zaro raqobatga olib kelishi mumkin	Hududiy ixtisoslashuv va barqaror rivojlanish
4	Malayziya modeli	Davlat va xususiy sektor hamkorligi, transport va kommunikasiya infratuzilmasiga katta e'tibor	Davlatga yuqori bog'liqlik tufayli jadal rivojlanish cheklanadi	Salohiyatli hududlarni rivojlantiradi, xorijiy sayyohlarni jalb qiladi

O'tkazilgan qiyosiy tahlil natijalariga asoslangan holda, har bir modelning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlari, ularning afzallik va kamchiliklarini inobatga olib, mamlakatda turizm klasterlarini rivojlantirish amaliyotining quyidagi yo'nalishlaridan ijodiy foydalanish imkoniyatlari mavjud ekanligi aniqlandi: AQSH modeli orqali mamlakat milliy turizm klasteri ekotizimini tashkil etishda; Italiya modelidan mahalliy hunarmandchilik va kichik turistik tadbirkorlik sub'ektlarini rivojlantirishda; Ispaniya modelidan hududlarni turistik salohiyatidan kelib chiqib chuqur ixtisoslashuvini ta'minlash orqali hududiy turizm "profilini"ni shakllantirishda; Malayziya modelidan agro-eko-turizm infratuzilmasini rivojlantirish amaliyotida foydalanish mumkin (2-jadvalga qarang).

2-jadval. Turizm klasterini rivojlantirish modellaridan O'zbekistonda ijodiy foydalanish imkoniyati²

№	Model	O'zbekistonda qo'llash mumkin bo'lgan jihatlar	Moslashtirilishi lozim bo'lgan jihatlar	Ijodiy foydalanish imkoniyatlari
1	AQSH modeli	- Infratuzilma, ta'lim, hukumat, turizm korxonalari o'rtasidagi hamkorlik - Innovation faollik va raqobatbardoshlik tamoyili	- Ochiq bozor mexanizmlari, erkin raqobat muhiti - Iqtisodiy erkinlik darajasini oshirish	- Hududiy turizm xabarini shakllantirish - Turizm startap ekotizimini rivojlantirish
2	Italiya modeli	- Hunarmandchilik va mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish - Mahalliy gastronomiya va an'analarni integratsiyalash	- Markazlashmagan boshqaruv tizimi - Institutsional zaiflik	- Turizm qishloqlari (eco-village), etno-klasterlarni shakllantirish - Mahalliy brendlarni yaratish
3	Ispaniya modeli	- Har bir hudud uchun maxsus turistik brend - Regional ixtisoslashuv (masalan, Samarqand – ziyorat, Navoiy – ekoturizm)	- Juda keng turizm bozori - Muvofiqlashgan marketing siyosati talab etiladi	- Hududiy turizm profilini yaratish - SMART turizm (AR gidlar, QR marshrutlar) texnologiyalarini joriy etish

1 Muallif tomonidan tuzilgan

2 Muallig tomonidan tuzilgan

4	Malayziya modeli	- Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) - Turizmni markazlashgan holda rivojlantirish - Yagona platforma orqali xizmatlar ko'rsatish	- Katta byudjet va chet el investorlariga bog'liqlik	- Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanuvchi agroturizm klasterlari, ko'p funktsiyali kurort zonalari
5	O'zbekiston amaliyoti	- Hududiy klasterlar konsepsiyasi mavjud- Turizmni iqtisodiy rivojlanish drayveri sifatida ko'rish	- Amalda to'liq shakllanmagan- Kadrlar etishmovchiligi, servis sifatining pastligi	- Boshqa modellarning ijobiy tajribasini kombinatsiyalash va uyg'unlashtirish orqali "gibrid klaster modeli"ni yaratish

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan qiyosiy tahlil natijalariga asoslangan holda, har bir modelning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlari, ularning afzallik va kamchiliklarini inobatga olib, mamlakatda turizm klasterlarini rivojlantirish amaliyotining quyidagi yo'nalishlaridan ijodiy foydalanish imkoniyatlari mavjud ekanligi aniqlandi: AQSH modeli orqali mamlakat milliy turizm klasteri ekotizimini tashkil etishda; Italiya modelidan mahalliy hunarmandchilik va kichik turistik tadbirkorlik sub'ektlarini rivojlantirishda; Ispaniya modelidan hududlarni turistik salohiyatidan kelib chiqib chuqur ixtisoslashuvini ta'minlash orqali hududiy turizm "profilini"ni shakllantirishda; Malayziya modelidan agro-eko-turizm infratuzilmasini rivojlantirish amaliyotida foydalanish mumkin.

Tadqiqotlar asosida aytish mumkinki, mamlakatimiz amaliyotida ma'lum bir mamlakat amaliyotida shakllangan turizm sohasini klasterlashtirish modelidan to'g'ridan-to'g'ri foydalanish imkoniyati mavjud emas. Shu sababli, ular amaliyotlarini chuqur tahlil qilgan holda, turizm sohasini klasterlashtirish modellaridan mamlakatimiz amaliyotida ijodiy foydalanish mumkin bo'lgan imkoniyatlar va milliy turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlari, mavjud muammolari va rivojlanish salohiyatidan kelib chiqqan holda, "gibrid" modelni shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2025-2026 yillarda sayyohlar oqimini keskin ko'paytirish va turistik xizmatlar ko'lamini jadal kengaytirish orqali turizmning iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-son farmoni, 15.05.2025 y.
- Tuxliev I.S., Abloqulov A.A. Raqobatbardoshlikni oshirishda hududiy turistik klasterning tashkiliy-qtisodiy modelini shakllantirish usuli. "Turistik klasterlarni rivojlantirishning dolzarb muammolari" mavzusidagi xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari, Samarqand: SamISI 2021. – 4-9 betlar.
- Alimova M.T., Norqulova D.Z. Turistik klasterlarning shakllanish va amal qilish xususiyatlari. "Turistik klasterlarni rivojlantirishning dolzarb muammolari" mavzusidagi xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari, Samarqand: SamISI 2021. – 16-20 betlar.
- Navro'z-zoda Sh.B. Yoshlar turizmini klaster yondashuvida rivojlantirish xususiyatlari. "Turistik klasterlarni rivojlantirishning dolzarb muammolari" mavzusidagi xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari, Samarqand: SamISI 2021. – 118-122 betlar.
- Abduvaliev A.A. Milliy iqtisodiyotda klasterlarni rivojlantirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlili. Iqtisod va moliya, № 7, 2017. – 27-33 betlar
- Porter M. E. Clusters and the new economics on competition. Harvard Business Review Vol. 76 (6). 1998. – pp. 77-90
- Porter M. E. Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy. Economic Development Quarterly, Vol. 14 (1). 2000. – pp. 15-34
- Goffi G., Cucculelli M., Del Chiappa G. Tourism Destination Competitiveness in Italy: a Stakeholders' Perspective. Tourism Planning and Development, Vol. 20 (1), Dec., 2022. – pp. 1-32. DOI: 10.1080/21568316.2022.2160805
- Goffi G., Cucculelli M. Explaining tourism competitiveness in small and medium destinations: the Italian case. Current Issues in Tourism, Vol. 22 (17), 2019. – pp. 2109-2139
- Lasce D.N., Manrai L.A., Manrai A.K., Gan A. A cluster analysis of tourist attractions in Spain: Natural and cultural traits and implications for global tourism, European Journal of Management and Business Economics, Vol. 27, Issue 3, 2018. – pp. 218-230
- Ventura-Fernandez J., Quetglas-Llull L., and Gavira-Narvaez A. Recent Trend and Outlook of Tourist Accommodations in Spain at Various Scales: The Challenges of Touristification in Andalusian Municipalities. Tourism and Hospitality, Vol. 6 (2), No. 114, 2025. – pp. 1-22. DOI: 10.3390/tourhosp6020114
- Ida Farina M.Y., Husain R., Mohammad Idaris R. Sentiment Analysis of Tourist Reviews on Ecotourism Clusters in Malaysia for Sustainable Development. Selangor Business Review, Vol. 9, No. 2, Dec, 2024. – pp. 1-21.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100